

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор

Іщенко Н.М.
« ____ » _____ 2018 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Клінічна анатомія і оперативна хірургія»
другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 222 «Медицина»
професійної кваліфікації «Магістр медицини»

Миколаїв 2018

Робоча програма з дисципліни «Клінічна анатомія і оперативна хірургія» другого (магістерського) рівня вищої освіти, галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 222 «Медицина»

УКЛАДАЧ ПРОГРАМИ: ст. викладач Савченко С.М.

Робочу програму з дисципліни «Клінічна анатомія і оперативна хірургія» схвалено:

- на засіданні кафедри «Анатомії, гістології, клінічної анатомії і оперативної хірургії», за якою закріплена дисципліна;

Протокол № 7 від 16 лютого 2018 р.

завідувач кафедри Козій М.С.

- на засіданні методичної ради Медичного інституту; протокол № 5 від 22 лютого 2018 р.

голова Козій М.С.

Робочу програму погоджено:

- директор медичного інституту Грищенко Г.В.

- начальник навчально-методичного відділу Потай І.Ю.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»	Нормативна
Модулів – 1	напрямок підготовки: 222 «Медицина»	Рік підготовки: другий
Загальна кількість годин – 90		Семестр - IV
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	Лекції - 10 год.
		Практичні - 30 год
		Самостійна робота - 50 год.
		Вид контролю: залік

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: для денної форми навчання – 0,8

Вступ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Медична інформатика» для студентів другого курсу складена відповідно до проекту Стандарту вищої освіти України другого (магістерського) рівня галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 222 «Медицина», освітньої кваліфікації Магістр медицини.

Опис навчальної дисципліни

Програма вивчення дисципліни «Клінічна анатомія і оперативна хірургія» призначена для вищих медичних закладів освіти України III – IV рівнів акредитації у відповідності до вимог кредитно-трансферної системи організації навчального процесу ECTS, заснованої на поєднанні технологій навчання за розділами та залікових кредитів оцінки – одиниць виміру навчального навантаження студента необхідного для засвоєння дисципліни або її розділу.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: клінічна анатомія – галузь медичних знань, наука, що вивчає будову, форму і взаємозв'язки органів та тканин у різних ділянках тіла людини. Оперативна хірургія – наука про хірургічні операції, методи (способи) хірургічних втручань, суть яких полягає в механічному впливі на органи та тканини з діагностичною, лікувальною або іншою метою.

Метою викладання навчальної дисципліни «Клінічна анатомія і оперативна хірургія» є надання конкретних знань з будови тіла людини, які становлять основу для топографо-анатомічного обґрунтування постановки діагнозу, вибору оптимальних оперативних доступів та оперативних прийомів, засвоєння техніки хірургічних втручань.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Клінічна анатомія і оперативна хірургія» є: вивчення топографічної анатомії ділянок тіла людини, оволодіння навичками використання хірургічного інструменту, розтину і з'єднання м'яких тканин, тимчасової і остаточної зупинки кровотечі в рані, техніку кишкових швів і накладання співусть, доступів до магістральних судин та нервів кінцівок, венесекції і венепункції, перев'язки судин, оволодіння навичками оперативних доступів і оперативних прийомів на трупному матеріалі або на тваринах з подальшою участю студентів у оперативних втручаннях у клініці. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті). Згідно з вимогами стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами компетентності:

Результати навчання для дисципліни – сукупність знань, умінь, навичок, інших форм компетентності, набутих особою у процесі навчання згідно зі стандартом вищої освіти, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

Згідно зі стандартами вищої освіти студенти повинні:

Знати:

- топографо-анатомічні взаємовідносини органів і систем людини (ПН.019),
- топографію та синтопію органів людини (ПП.136)
- вікові особливості клінічної анатомії організму і хірургічну анатомію природжених вад

Вміти:

- ідентифікувати сучасні хірургічні інструменти
- демонструвати володіння технікою виконання основних оперативних втручань на муляжах,
- демонструвати техніку первинної хірургічної обробки ран на муляжах, тренажерах та експериментальних тваринах

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

- Визначати ролі знання топографічної анатомії, способів оперативних доступів і прийомів у підготовці лікаря.
- Класифікувати хірургічні операції.
- Ідентифікувати сучасні хірургічні інструменти
- Демонструвати техніку первинної хірургічної обробки ран
- Вирізняти різні види трансплантації і експлантації органів і тканин.
- Пояснювати топографо-анатомічні основи виникнення клінічної картини патологічних процесів на голові і шиї
- Аналізувати вікові особливості топографічної анатомії голови і шиї
- Демонструвати різні методи обробки ран голови і шиї
- Визначати принципи декомпресійних і кістково-пластичних трепанацій черепа, оперативних втручань при різних формах зобу.

- Демонструвати оголення і перев'язку зовнішньої і загальної сонних артерій, трахеотомію.
- Пояснювати топографо-анатомічні основи виникнення клінічної картини захворювань органів грудної порожнини
- Аналізувати вікові особливості топографічної анатомії органів грудної порожнини
- Пояснювати вибір і методи оперативних втручань при ураженні молочної залози
- Обрати і демонструвати різні методи обробки ран грудної стінки, резекції ребра
- Запропонувати доступи і оперативні прийоми в залежності від патології легень
- Вирізняти хірургічну анатомію вад серця і хірургічні методи їх корекції
- Визначати механізми і способи екстракорпорального кровообігу.
- Трактувати принципи дезоблітеруючих операцій при ішемічній хворобі серця
- Обґрунтувати оптимальні способи лапаротомій при різних захворюваннях органів черевної порожнини
- Обґрунтувати оптимальні способи операцій при грижах стінки живота
- Освоїти різні способи операцій при грижах стінки живота
- Демонструвати резекцію кишки і різні види ентероанастомозів, гастростомії, видалення червоподібного відростка.
- Обґрунтувати топографо-анатомічні основи методів органозберігаючих операцій на шлунку.
- Визначати принципи резекції шлунка, операцій на печінці, жовчному міхурі, жовчних шляхах, підшлунковій залозі, нирках і сечоводах, лапароскопічних втручань на цих органах.
- Обґрунтувати вибір способів операцій на сечовому міхурі, передміхуровій залозі, прямій кишці, матці, яєчку, зовнішніх статевих органах.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **90 годин, 3,0 кредити ЄКТС.**

2. Програма навчальної дисципліни

Тема № 1. Вступ. Хірургічний інструментарій, шовний і перев'язочний матеріал. Техніка обробки та ізоляції операційного поля. Місцева інфільтраційна анестезія за О.В.Вишневським. Роз'єднання і з'єднання м'яких тканин.

Тема № 2. Топографічна анатомія лобово-тім'яно-потиличної ділянки. Первинна хірургічна обробка проникаючих і непроникаючих поранень мозкового відділу голови. Топографічна анатомія скроневої ділянки. Краніо-церебральна топографія. Кістково-пластична та декомпресійна трепанація черепа. Топографічна анатомія ділянки соскоподібного відростка. Анатомічне обґрунтування та техніка антротомії.

Тема 3. Хірургічна анатомія внутрішньої основи черепа, оболонок головного мозку та венозних пазух. Міжоболонкові простори та лікворопровідні шляхи. Кровообіг мозку. Клінічна анатомія переломів основи черепа.

Тема 4. Топографічна анатомія ділянок обличчя. Хірургічна анатомія привушної залози. Хірургічна анатомія лицьового нерва. Топографічна анатомія глибокої ділянки обличчя. Хірургічна анатомія скронево-крилоподібного, міжкрилоподібного та

парафарингеального клітковинних просторів. Анестезія гілок трійчастого нерва. Операції при хронічних фронтитах і гайморитах .

Тема 5. Топографічна анатомія шиї. Межі, фасції, клітковинні простори, поділ на трикутники. Топографічна анатомія підщелепного і сонного трикутників шиї. Хірургічна анатомія підщелепної слинної залози. Топографічна анатомія грудинно-ключично-соскоподібної ділянки і латерального трикутника шиї. Анатомо-фізіологічне обґрунтування і техніка ваго-симпатичної блокади за О.В.Вишневським. Хірургічна анатомія органів шиї. Оперативні втручання на органах шиї.

Тема 6. Топографічна анатомія грудної стінки. Хірургічна анатомія плеври та плевральних синусів. Пункція плевральної порожнини. Первинна хірургічна обробка проникаючих поранень грудної стінки. Хірургічна анатомія діафрагми.

Тема 7. Топографічна анатомія підключичної ділянки. Хірургічна анатомія молочної залози. Оперативні втручання на молочній залозі при гнійних маститах, доброякісних та злоякісних пухлинах. Оголення та перев'язка підключичної артерії. Пункція та катетеризація підключичної вени .

Тема 8. Середостіння та його відділи. Хірургічна анатомія органів верхнього середостіння. Хірургічна анатомія легень. Анатомо-фізіологічне обґрунтування пневмонектомії, лобектомії та сегментектомії.

Тема 9. Хірургічна анатомія серця та перикарда. Анатомо-фізіологічні особливості оперативних втручань на серці і перикарді. Хірургічна анатомія органів заднього середостіння. Анатомо-фізіологічні особливості оперативних втручань на стравоході .

Тема 10. Хірургічна анатомія передньої і бокової стінки живота. Анатомо-фізіологічне обґрунтування доступів до органів черевної порожнини. Оперативне лікування пупкових гриж і гриж білої лінії живота. Топографічна анатомія пахвинної ділянки. Хірургічна анатомія пахвинного каналу. Хірургічна анатомія пахвинних гриж. Способи оперативного лікування.

Тема 11. Хірургічна анатомія очеревини. Ревізія органів черевної порожнини. Кишечні шви. Хірургічна обробка ран порожнистих органів.

Тема 12. Хірургічна анатомія органів верхнього поверху черевної порожнини. Оперативні втручання на органах верхнього поверху черевної порожнини.

Тема 13. Хірургічна анатомія тонкої кишки. Резекція тонкої кишки. Хірургічна анатомія товстої кишки та червоподібного відростка. Апендектомія. Техніка накладання протиприроднього відхідника.

Тема 14. Хірургічна анатомія шлунка. Гастростомія. Гастроентерстомія. Резекція шлунку. Ваготомія і пілоропластика. Ушивання перфоративної виразки шлунка.

Тема 15. Хірургічна анатомія поперекової ділянки. Хірургічна анатомія хребта і спинного мозку. Операції на хребті. Заочеревинний простір. Хірургічна анатомія органів заочеревинного простору. Операції на нирках і сечоводах.

Тема 16. Хірургічна анатомія таза. Клітковинні простори малого таза, їх вміст. Шляхи розповсюдження гнояків, гематом і сечових затьоків. Хірургічна анатомія сечового міхура і передміхурової залози. Аденомектомія. Хірургічна анатомія матки з придатками. Позаматкова вагітність. Кесарів розтин. Хірургічна анатомія прямої кишки. Топографічна анатомія промежини. Операції при геморої, парапроктитах, водянці яєчка і варикоцеле.

Тема 17. Топографічна анатомія сідничної ділянки і задньої ділянки стегна. Хірургічна анатомія кульшового суглоба. Пункція, артротомія і резекція кульшового суглоба. Оголення і шов сідничного нерва.

Тема 18. Топографічна анатомія передньої ділянки стегна. Судинна і м'язова лакуни. Стегновий, затульний і привідний канали. Хірургічна анатомія стегнових гриж і способи їх лікування.

Тема 19. Хірургічна анатомія ділянки коліна. Підколінна ямка. Хірургічна анатомія колінного суглоба. Пункція, артротомія і резекція колінного суглоба. Топографічна анатомія гомілки, ділянки медіальної кісточки і стопи.

Тема 20. Топографічна анатомія лопаткової і дельтоподібної ділянок. Хірургічна анатомія плечового суглоба. Пункція, артротомія і резекція плечового суглоба. Топографічна анатомія пахвової ділянки і ділянки плеча.

Тема 21. Топографічна анатомія ділянки ліктя. Ліктьова ямка. Хірургічна анатомія передпліччя. Хірургічна анатомія ліктьового суглоба. Пункція, артротомія і резекція ліктьового суглоба. Топографічна анатомія ділянки зап'ястка і кисті. Хірургічна анатомія синовіальних піхв сухожилків. Лікування гнійно-запальних захворювань кисті. Панарицій. Оперативне лікування.

Тема 22. Оголення артерій на кінцівках. Операції на артеріях. Судинний шов. Операції при варикозному розширенні вен нижніх кінцівок.

Тема 23. Ампутації і екзартикуляції на кінцівках.

Тема 24. Залікове заняття.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	у тому числі				
	л	п	інд.	срс	
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Вступ. Хірургічний інструментарій, шовний і перев'язочний матеріал. Техніка обробки та ізоляції операційного поля. Місцева інфільтраційна анестезія за О.В.Вишневським. Роз'єднання і з'єднання м'яких тканин.		2	2		
Тема 2. Топографічна анатомія лобово-тім'яно-потиличної ділянки. Первинна хірургічна обробка проникаючих і непроникаючих поранень мозкового відділу голови. Топографічна анатомія скроневої ділянки. Краніо-церебральна топографія. Кістково-пластична та декомпресійна трепанація черепа. Топографічна анатомія ділянки соскоподібного відростка. Анатомічне обґрунтування та техніка антротомії.		2	2		
Тема 3. Хірургічна анатомія внутрішньої основи черепа, оболонок головного мозку та венозних пазух. Міжоболонкові простори та лікворопровідні шляхи. Кровопостачання мозку. Клінічна анатомія переломів основи черепа.			2		
Тема 4. Топографічна анатомія ділянок обличчя. Хірургічна анатомія привушної залози. Хірургічна анатомія лицьового нерва. Топографічна анатомія глибокої ділянки обличчя. Хірургічна анатомія скронево-крилоподібного, міжкрилоподібного та парафарингеального клітковинних просторів. Анестезія гілок трійчастого нерва. Операції при хронічних фронтитах і гайморитах .			2		
Тема 5. Топографічна анатомія шиї. Межі, фасції, клітковинні простори, поділ на трикутники. Топографічна анатомія підщелепного і сонного трикутників шиї. Хірургічна анатомія підщелепної слинної залози. Топографічна анатомія грудинно-ключично-соскоподібної ділянки і латерального		2	2		

трикутника шиї. Анатомо-фізіологічне обґрунтування і техніка ваго-симпатичної блокади за О.В.Вишневським. Хірургічна анатомія органів шиї. Оперативні втручання на органах шиї.					
Тема 6. Топографічна анатомія грудної стінки. Хірургічна анатомія плеври та плевральних синусів. Пункція плевральної порожнини. Первинна хірургічна обробка проникаючих поранень грудної стінки. Хірургічна анатомія діафрагми.		2	2		
Тема 7. Топографічна анатомія підключичної ділянки. Хірургічна анатомія молочної залози. Оперативні втручання на молочній залозі при гнійних маститах, доброякісних та злоякісних пухлинах. Оголення та перев'язка підключичної артерії. Пункція та катетеризація підключичної вени.			2		
Тема 8. Середостіння та його відділи. Хірургічна анатомія органів верхнього середостіння. Хірургічна анатомія легень. Анатомо-фізіологічне обґрунтування пневмонектомії, лобектомії та сегментектомії.			2		
Тема 9. Хірургічна анатомія серця та перикарда. Анатомо-фізіологічні особливості оперативних втручань на серці і перикарді. Хірургічна анатомія органів заднього середостіння. Анатомо-фізіологічні особливості оперативних втручань на стравоході .			2		
Тема 10. Хірургічна анатомія передньої і бокової стінки живота. Анатомо-фізіологічне обґрунтування доступів до органів черевної порожнини. Оперативне лікування пупкових гриж і гриж білої лінії живота. Топографічна анатомія пахвинної ділянки. Хірургічна анатомія пахвинного каналу. Хірургічна анатомія пахвинних гриж. Способи оперативного лікування.		2	2		
Тема 11. Хірургічна анатомія очеревини. Ревізія органів черевної порожнини. Кишечні шви. Хірургічна обробка ран порожнистих органів.			2		
Тема 12. Хірургічна анатомія органів верхнього поверху черевної порожнини. Оперативні втручання на органах верхнього поверху черевної порожнини.			2		
Тема 13. Апендектомія. Техніка накладання протиприродного відхідника. Хірургічна анатомія тонкої кишки. Резекція тонкої кишки. Хірургічна анатомія товстої кишки та червоподібного відростка.			2		

Тема 14. Хірургічна анатомія шлунка. Гастростомія. Гастроентерстомія. Резекція шлунку. Ваготомія і пілоропластика. Ушивання перфоративної виразки шлунка.			2		
Тема 15. Хірургічна анатомія поперекової ділянки. Хірургічна анатомія хребта і спинного мозку. Операції на хребті. Заочеревинний простір. Хірургічна анатомія органів заочеревинного простору. Операції на нирках і сечоводах.			2		
Тема 16. Хірургічна анатомія таза. Клітковинні простори малого таза, їх вміст. Шляхи розповсюдження гнояків, гематом і сечових затьоків. Хірургічна анатомія сечового міхура і передміхурової залози. Аденомектомія. Хірургічна анатомія матки з придатками. Позаматкова вагітність. Кесарів розтин. Хірургічна анатомія прямої кишки. Топографічна анатомія промежини. Операції при геморої, парапроктитах, водянці яєчка і варикоцеле.					8
Тема 17. Топографічна анатомія сідничної ділянки і задньої ділянки стегна. Хірургічна анатомія кульшового суглоба. Пункція, артротомія і резекція кульшового суглоба. Оголення і шов сідничного нерва.					7
Тема 18. Топографічна анатомія передньої ділянки стегна. Судинна і м'язова лакуни. Стегновий, затульний і привідний канали. Хірургічна анатомія стегнових гриж і способи їх лікування.					5
Тема 19. Хірургічна анатомія ділянки коліна. Підколінна ямка. Хірургічна анатомія колінного суглоба. Пункція, артротомія і резекція колінного суглоба. Топографічна анатомія гомілки, ділянки медіальної кісточки і стопи.					5
Тема 20. Топографічна анатомія лопаткової і дельтоподібної ділянок. Хірургічна анатомія плечового суглоба. Пункція, артротомія і резекція плечового суглоба. Топографічна анатомія пахвової ділянки і ділянки плеча.					5
Тема 21. Топографічна анатомія ділянки ліктя. Ліктьова ямка. Хірургічна анатомія передпліччя. Хірургічна анатомія ліктьового суглоба. Пункція, артротомія і резекція ліктьового суглоба. Топографічна анатомія ділянки зап'ястка і кисті. Хірургічна анатомія					5

синовіальних піхв сухожилків. Лікування гнійно-запальних захворювань кисті. Панарицій. Оперативне лікування.					
Тема 22. Оголення артерій на кінцівках. Операції на артеріях. Судинний шов. Операції при варикозному розширенні вен нижніх кінцівок.					5
Тема 23. Ампутації і екзартикуляції на кінцівках.					5
Тема 24. Залікове заняття					2
Усього годин	90	10	30		50

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Введення в оперативну хірургію та топографічну анатомію	2
2.	Топографічна анатомія та оперативна хірургія ділянок мозкового та лицевого відділів голови	2
3.	Топографічна анатомія та оперативна хірургія ділянок та органів шиї	2
4.	Топографічна анатомія та оперативна хірургія стінок грудної клітки, легенів і органів середостіння, серця і навколосерцевої сумки	2
5.	Топографічна анатомія та оперативна хірургія передньобоквої стінки живота, шлунка, ДПК, печінки, поза печінкових жовчних протоків, підшлункової залози, тонкого та товстого кішківника	2
	<i>РАЗОМ кількість лекційних годин з дисципліни</i>	10

7. Теми практичних занять

Ефективною формою організації навчання у вищій школі є семінарські та практичні заняття, з якими органічно поєднуються лекції.

Проведення практичних занять дозволяє вирішувати такі дидактичні цілі:

- оптимально поєднувати лекційні заняття із систематичною самостійною навчально-пізнавальною діяльністю студентів, їх теоретичну підготовку з практичною;
- розвивати уміння, навички розумової праці, творчого мислення, уміння використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань;
- формувати у студентів інтерес до науково-дослідної роботи і залучення їх до наукових досліджень, які здійснює кафедра;
- забезпечувати системне повторення, поглиблення і закріплення знань студентів за певною темою;
- формувати уміння і навички здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

№	Тема	Кількість
---	------	-----------

з/п		годин
1.	Хірургічний інструментарій, шовний і перев'язочний матеріал. Техніка обробки та ізоляції операційного поля. Місцева інфільтраційна анестезія за О.В.Вишневським. Роз'єднання і з'єднання м'яких тканин.	2
2.	Топографічна анатомія лобово-тім'яно-потиличної ділянки. Первинна хірургічна обробка проникаючих і непроникаючих поранень мозкового відділу голови. Топографічна анатомія скроневої ділянки. Краніо-церебральна топографія. Кістково-пластична та декомпресійна трепанація черепа. Топографічна анатомія ділянки соскоподібного відростка. Анатомічне обґрунтування та техніка антротомії.	2
3.	Хірургічна анатомія внутрішньої основи черепа, оболонки головного мозку та венозних пазух. Міжоболонкові простори та лікворопровідні шляхи. Кровообіг мозку. Клінічна анатомія переломів основи черепа.	2
4.	Топографічна анатомія ділянки обличчя. Хірургічна анатомія привушної залози. Хірургічна анатомія обличчя нерва. Топографічна анатомія глибокої ділянки обличчя. Хірургічна анатомія скронево-крилоподібного, міжкрилоподібного та парафарингеального клітковинних просторів. Анестезія гілок трійчастого нерва. Операції при хронічних фронтитах і гайморитах.	2
5.	Топографічна анатомія шиї. Межі, фасції, клітковинні простори, поділ на трикутники. Топографічна анатомія підщелепного і сонного трикутників шиї. Хірургічна анатомія підщелепної слинної залози. Топографічна анатомія грудинно-ключично-соскоподібної ділянки і латерального трикутника шиї. Анатомо-фізіологічне обґрунтування і техніка ваго-симпатичної блокади за О.В.Вишневським. Хірургічна анатомія органів шиї. Оперативні втручання на органах шиї.	2
6.	Топографічна анатомія грудної стінки. Хірургічна анатомія плеври та плевральних синусів. Пункція плевральної порожнини. Первинна хірургічна обробка проникаючих поранень грудної стінки. Хірургічна анатомія діафрагми.	2
7.	Топографічна анатомія підключичної ділянки. Хірургічна анатомія молочної залози. Оперативні втручання на молочній залозі при гнійних маститах, доброякісних та злоякісних пухлинах. Оголення та перев'язка підключичної артерії. Пункція та катетеризація підключичної вени.	2
8.	Середостіння та його відділи. Хірургічна анатомія органів верхнього середостіння. Хірургічна анатомія легень. Анатомо-фізіологічне обґрунтування пневмонектомії, лобектомії та сегментектомії.	2

9..	Хірургічна анатомія серця та перикарда. Анатомо-фізіологічні особливості оперативних втручань на серці і перикарді. Хірургічна анатомія органів заднього середостіння. Анатомо-фізіологічні особливості оперативних втручань на стравоході.	2
10.	Хірургічна анатомія передньої і бокової стінки живота. Анатомо-фізіологічне обґрунтування доступів до органів черевної порожнини. Оперативне лікування пупкових гриж і гриж білої лінії живота. Топографічна анатомія пахвинної ділянки. Хірургічна анатомія пахвинного каналу. Хірургічна анатомія пахвинних гриж. Способи оперативного лікування.	2
11.	Хірургічна анатомія очеревини. Ревізія органів черевної порожнини. Кишечні шви. Хірургічна обробка ран порожнистих органів.	2
12.	Хірургічна анатомія органів верхнього поверху черевної порожнини. Оперативні втручання на органах верхнього поверху черевної порожнини.	2
13.	Хірургічна анатомія тонкої кишки. Резекція тонкої кишки. Хірургічна анатомія товстої кишки та червоподібного відростка. Апендектомія. Техніка накладання протиприроднього відхідника.	2
14.	Хірургічна анатомія шлунка. Гастростомія. Гастроентерстомія. Резекція шлунку. Ваготомія і пілоропластика. Ушивання перфоративної виразки шлунка.	2
15.	Контрольне заняття: підсумковий контроль	2
<i>РАЗОМ кількість годин практичних занять з дисципліни</i>		30

8. Самостійна робота

У професійній підготовці студентів особливе місце займає самостійна робота над матеріалом, що вивчається. Формування всесторонньо розвинутої особистості студента відбувається не тільки під впливом організованих навчально-виховних заходів, але й завдяки власним індивідуальним намаганням самих студентів. Відомо, що ніхто просто так не отримує певну сукупність знань, навичок і умінь, а може отримати тільки завдяки власним зусиллям.

Самостійна робота студентів – це сукупність різноманітних навчальних прийомів і дій, за допомогою яких вони самостійно закріплюють і поглиблюють раніше набуті теоретичні знання, практичні навички та уміння, а також оволодівають новими. Вона має надзвичайно важливе значення для формування і удосконалення професійної майстерності, мислення і переконань. Тому цей метод є внутрішньою основою будь-якого іншого методу навчання студентів і необхідною передумовою дидактичного зв'язку різних методів навчання між собою. Сучасні освітні процеси і науково-технічна революція роблять метод самостійної роботи студентів одним із головних методів навчання.

Основними видами самостійної роботи студентів є:

робота з друкованими джерелами;
самостійні тренування;
самостійний перегляд кінофільмів, телепередач, прослуховування радіопередач тощо.

Таким чином, педагоги мають достатньо міцний арсенал як загальних, так і специфічних методів навчання студентів. Під час їх використання необхідно враховувати психолого-педагогічні закономірності процесу навчання, характер і зміст предмету, сучасні вимоги до організації та здійснення дидактичного процесу, наявність дидактичної інфраструктури у навчальному закладі, рівень підготовленості суб'єктів і об'єктів навчання. Безумовно, ніякий окремо взятий метод не вирішує всіх проблем, якщо не використовується творчо, у взаємозв'язку з іншими методами.

Для самостійної роботи студентів виносяться два типи завдань. Завдання теоретичного характеру, які недостатньо ґрунтовно розглянуті в межах лекційних занять, виносяться для самостійного опанування студентом. Вони є доповненням до лекційного курсу. Студент має опрацювати нормативні та літературні джерела та бути готовим до відповіді на поставлені питання під час проведення практичних занять та іспиту. Завданнями практичного характеру є тести та задачі.

Теми для самостійного опрацювання:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Хірургічна анатомія поперекової ділянки. Хірургічна анатомія хребта і спинного мозку. Операції на хребті. Заочеревинний простір. Хірургічна анатомія органів заочеревинного простору. Операції на нирках і сечоводах.	8
2	Хірургічна анатомія таза. Клітковинні простори малого таза, їх вміст. Шляхи розповсюдження гнояків, гематом і сечових затьоків. Хірургічна анатомія сечового міхура і передміхурової залози. Аденомектомія. Хірургічна анатомія матки з придатками. Позаматкова вагітність. Кесарів розтин. Хірургічна анатомія прямої кишки. Топографічна анатомія промежини. Операції при геморої, парапроктитах, водянці яєчка і варикоцеле.	7
3	Топографічна анатомія сідничної ділянки і задньої ділянки стегна. Хірургічна анатомія кульшового суглоба. Пункція, артротомія і резекція кульшового суглоба. Оголення і шов сідничного нерва.	5
4	Топографічна анатомія передньої ділянки стегна. Судинна і м'язова лакуни. Стегновий, затульний і привідний канали. Хірургічна анатомія стегнових гриж і способи їх лікування.	5
5	Хірургічна анатомія ділянки коліна. Підколінна ямка. Хірургічна анатомія колінного суглоба. Пункція, артротомія і резекція колінного	5

	суглоба. Топографічна анатомія гомілки, ділянки медіальної кісточки і стопи.	
6	Топографічна анатомія лопаткової і дельтоподібної ділянок. Хірургічна анатомія плечового суглоба. Пункція, артротомія і резекція плечового суглоба. Топографічна анатомія пахвової ділянки і ділянки плеча.	5
7	Топографічна анатомія ділянки ліктя. Ліктьова ямка. Хірургічна анатомія передпліччя. Хірургічна анатомія ліктьового суглоба. Пункція, артротомія і резекція ліктьового суглоба. Топографічна анатомія ділянки зап'ястка і кисті. Хірургічна анатомія синовіальних піхв сухожилків. Лікування гнійно-запальних захворювань кисті. Панарицій. Оперативне лікування.	5
8	Оголення артерій на кінцівках. Операції на артеріях. Судинний шов. Операції при варикозному розширенні вен нижніх кінцівок.	5
9	Ампутації і екзартикуляції на кінцівках.	5
<i>РАЗОМ:</i>		50

9. Методи навчання

Для оцінки й вибору методів навчання слід використовувати низку наявних класифікацій, здійснених на основі різних засад:

- за джерелом знань (виокремлюють словесні, наочні й практичні методи, тому що інших джерел, крім слова, образу й досвіду, не існує);

- за відповідним етапом навчання, на кожному з яких розв'язують специфічні завдання (орієнтація на методи підготовки тих, кого навчають, до вивчення матеріалу, що передбачає пробудження інтересу, пізнавальної потреби, актуалізацію базових знань, необхідних умінь і навичок; та методи вивчення нового матеріалу; та методи конкретизації й поглиблення знань, набування практичних умінь і навичок, які сприяють використанню пізнаного; та методи контролю й оцінки результатів навчання);

- за способом керівництва навчальною діяльністю безпосередні або опосередковані (виокремлюють методи пояснення педагога й різноманітні методи організації самостійної роботи студентів);

- за логікою навчального процесу (опора на індуктивні й дедуктивні, аналітичні й синтетичні методи);

- за дидактичними цілями виокремлюють методи організації діяльності тих, кого навчають, методи стимулювання діяльності, наприклад, конкурси, змагання, ігри, заохочення й інші методи перевірки й оцінки.

10. Методи та форми контролю

Сучасна дидактика виділяє наступні методи контролю: методи усного контролю, методи письмового контролю, методи практичного контролю, дидактичні тести,

спостереження, методи графічного контролю, методи програмованого і лабораторного контролю.

Відповідно до вимог регламенту навчального процесу для успішного засвоєння знань студентами та об'єктивного їх оцінювання здійснюється:

- **систематичний поточний контроль знань** здійснюється під час практичних занять у формі вибіркового усного опитування та тестових завдань, підготовки доповідей за темою заняття, доповнень до доповідей, участі в обговоренні, презентації самостійних завдань.

- **модульний контроль** організовано у формі стандартизованого опитування за теоретичними питаннями, написання студентами поточних письмових тестових завдань, практичних завдань за змістовними модулями;

- **оцінювання рівня виконання індивідуальної роботи** проводиться на основі перевірки змісту роботи та її захисту у формі доповіді, реферату.

- **індивідуальне завдання** перевіряється на відповідність оформлення згідно з вимогами, а також на повноту, ґрунтовність матеріалу, наявність цікавих фактів та прикладів, висновків.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Мета контролю - проводити об'єктивний, систематичний аналіз ходу вивчення і засвоєння майбутніми спеціалістами навчально-програмового матеріалу з анатомії людини у відповідності з вимогами кваліфікаційної характеристики, навчальних планів, типової і робочої програм дисципліни.

Задачі контролю - виразити в критеріях оцінок набуті студентами знання і вміння по фрагментах тем, окремих темах і розділах програмового матеріалу з дисципліни з метою подальшої оптимізації навчального процесу, своєчасного усунення промахів в знаннях студентів, їх при звичаєння до самостійної роботи.

Форма контролю - 1) контроль поточної успішності на кожному практичному занятті; 2) періодична академічна атестація як результат накопичення поточних оцінок; 3) підсумкове заняття по дисципліні.

Методи контролю - 1) усне опитування по матеріалах тем і розділів; 2) програмований машинний і безмашинний контроль; 3) контроль розв'язування ситуаційних, типових і нетипових задач.

Оцінювання проводиться за традиційною 4-бальною системою: «відмінно» -5, «добре»- 4, «задовільно»-3, «незадовільно»-2.

12. Засоби проведення поточного контролю знань

Контроль успішності на кожному практичному занятті здійснюється у вигляді контролю вихідного і кінцевого рівня знань.

Контроль вихідного рівня знань.

Контроль вихідного рівня знань відображає результат засвоєння студентами матеріалу на забезпечуючих кафедрах і курсах, а також самостійної позааудиторної підготовки студентів до відповідної теми заняття.

Контроль вихідного рівня знань здійснюється у вигляді усного опитування (див. методичні матеріали до практичного заняття), замальовки схем (див. список рекомендованих для зарисовки схем) і заповнення клішованих малюнків (див. зразки клішованих малюнків). Тривалість контролю вихідного рівня знань 20-25 хвилин.

Засоби діагностики успішності навчання:

У процесі навчання студентів використовуються такі методи контролю: методи усного контролю, методи письмового контролю, методи практичного контролю, дидактичні тести, спостереження, методи графічного контролю, методи програмованого і лабораторного контролю. Відповідно до вимог регламенту навчального процесу для успішного засвоєння знань студентами та об'єктивного їх оцінювання здійснюється:

- систематичний поточний контроль знань під час практичних занять у формі вибіркового усного опитування та тестових завдань, підготовки доповідей за темою заняття, доповнень до доповідей, участі в обговоренні, презентації самостійних завдань.

- модульний контроль у формі стандартизованого опитування за теоретичними питаннями, написання студентами поточних письмових тестових завдань, практичних завдань за змістовними модулями ;

- оцінювання рівня виконання індивідуальної роботи на основі перевірки роботи (змістовність і конкретність, достатня повнота викладення питання; завершеність викладення кожної думки, відсутність повторів; економічна грамотність; правильність оформлення роботи) та її захисту.

Поточне тестування та самостійна робота															Підсумковий тест	Сума Балів	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	Всього	80	200
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	120		

T1, T2 ... T10 – змістовні теми.

Оцінювання знань студентів проводиться за національною шкалою та шкалою ECTS таким чином:

Всього оцінок	Сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
			екзамен	залік

	180 - 200	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)	зараховано
	160 - 179	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	
	150 - 159	C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)	
	130 - 149	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)	
	120 - 129	E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)	
	70 - 119	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)	не зараховано
	1 - 69	F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	

14. Методичне забезпечення

1. Підручники.
2. Методичні розробки проведення практичних занять.
3. Комплекти завдань для комплексних контрольних робіт.
4. Матеріали лекцій та практичних занять для мультимедійних презентацій.
5. Методичні рекомендації щодо організації лекційних, практичних занять, індивідуально-дослідної роботи, самостійної роботи студентів.
6. Демонстраційні матеріали, інструкції до використання технічних засобів навчання (прилади та обладнання).

Форма підсумкового контролю успішності навчання – **залік (IV семестр)**.

15. Рекомендована література

1. Ільїн В. Ю. Оперативна хірургія та топографічна анатомія голови / В.Ю. Ільїн / Методичні розробки до практичних занять з курсу "Топографічна анатомія та оперативна хірургія" для студентів 2—3-го курсів спеціальності 07.110.101 денної форми навчання Частина I. – Суми. – 2002. – 40 с.
2. Ільїн В. Ю. Оперативна хірургія та топографічна анатомія ший / В.Ю. Ільїн / Методичні розробки до практичних занять з курсу "Топографічна анатомія та оперативна хірургія" для студентів 2—3-го курсів спеціальності 07.110.101 денної форми навчання Частина II. – Суми. – 2002. – 37 с.
3. Ільїн В.Ю. Оперативна хірургія та топографічна анатомія грудей / В.Ю. Ільїн / Методичні розробки до практичних занять з курсу "Топографічна анатомія та оперативна хірургія" для студентів 2—3-го курсів спеціальності 07.110.101 денної форми навчання Частина III. – Суми. – 2002. – 44 с.
4. Ільїн В.Ю. Оперативна хірургія та топографічна анатомія живота / В.Ю. Ільїн / Методичні розробки до практичних занять з курсу "Топографічна анатомія та

оперативна хірургія" для студентів 2—3-го курсів спеціальності 07.110.101 денної форми навчання Частина IV. – Суми. – 2002. – 61 с.

5. Ильин В. Э. Эпонимические термины в оперативной хирургии и топографической анатомии / В. Э. Ильин / Методические указания для самоподготовки к практическим занятиям по оперативной хирургии и топографической анатомии для студентов 2 — 3-го курсов специальности 7.110101 "Лечебное дело". – Сумы. – 1998. – 39 с. 21

6. Ільїн В. Ю. Оперативна хірургія та топографічна анатомія поперекової ділянки, хребта, таза і промежини / В.Ю. Ільїн / Методичні розробки до практичних занять з курсу "Топографічна анатомія та оперативна хірургія" для студентів 2—3-го курсів спеціальності 07.110.101 денної форми навчання Частина V. – Суми. – 2002. – 41 с.

7. Ільїн В. Ю. Оперативна хірургія та топографічна анатомія нижньої кінцівки / В.Ю. Ільїн / Методичні розробки до практичних занять з курсу "Топографічна анатомія та оперативна хірургія" для студентів 2—3-го курсів спеціальності 07.110.101 денної форми навчання Частина VI. – Суми. – 2002. – 35 с.

8. Ільїн В. Ю. Оперативна хірургія та топографічна анатомія верхньої кінцівки / В.Ю. Ільїн / Методичні розробки до практичних занять з курсу "Топографічна анатомія та оперативна хірургія" для студентів 2—3-го курсів спеціальності 07.110.101 денної форми навчання Частина VII. – Суми. – 2002. – 58 с.

Базова

1. Анатомія голови: Навчальний посібник / [В.З. Сікора, О.О.Устянський, В.Ю.Ільїн та ін.] / За редакцією В.З. Сікори. – Суми: Вид-во СумДУ, 2007. – 237 с.

2. Анатомія шиї: Навчальний посібник / [В.З. Сікора, О.О.Устянський, В.Ю.Ільїн та ін.] / За редакцією В.З. Сікори. – Суми: Вид-во СумДУ, 2007. – 118 с.

3. Анатомія грудної клітки: Навчальний посібник / [В.З. Сікора, О.О.Устянський, В.Ю.Ільїн та ін.] / За редакцією В.З. Сікори. – Суми: Вид-во СумДУ, 2007. – 146 с.

4. Анатомія живота: Навчальний посібник / [В.З. Сікора, О.О.Устянський, В.Ю.Ільїн та ін.] / За редакцією В.З. Сікори. – Суми: Вид-во СумДУ, 2008. – 186 с. 22

5. Анатомія кінцівок: Навчальний посібник / [В.З. Сікора, О.О.Устянський, В.Ю.Ільїн та ін.] / За редакцією В.З. Сікори. – Суми: Вид-во СумДУ, 2013. – 248 с.

6. Большаков О. П. Оперативная хирургия и топографическая анатомия: учебник [для студ. высш. мед. учеб. завед.] / О.П.Большаков, Г.М.Семенов. – Питер: 2004. – 504 с.

7. Клиническая анатомия и оперативная хирургия гнойно- воспалительных процессов головы и шеи: Учебник / Н.С.Скрипников, Г.Н.Топоров, Е.Н.Пронина, В.И.Шепитько. – Полтава: Изд-во "Полтава", 1993. – 190 с.

8. Кульчицкий К. И. Курс лекций по топографической анатомии и оперативной хирургии. – Киев-Полтава, 1992. – 520 с.

9. Кульчицкий К.И., Бобрик И.И., Дитковский А.П., Солорева С.А., Щитов В.С., Ковальский М.П., Хворостяная Т.Т., Талько В.И., Кобзар А.Б. Бондур В.М., Раскалей В.Б. Оперативная хирургия и топографическая анатомия /учебник для медвузов/. - Вища школа,К.,1989. - 472 с.

10. Оперативна хірургія та топографічна анатомія / [Ахтемійчук Ю.Т., Вовк Ю.М., Дорошенко С.В. та ін.] за ред. М.П. Ковальського. – К.: ВСВ "Медицина", 2010. – 504 с.
11. Оперативная хирургия и топографическая анатомия / [Ахтемійчук Ю.Т., Вовк Ю.М., Дорошенко С.В. та ін.] – Київ, ВСВ —Медицина, 2012 р. - 504 с.
12. Оперативная хирургия и топографическая анатомия / [Кованов В.В., Аникина Т.И., Сычеников Л.А. и др.] под ред. В.В.Кованова. – Москва: Медицина, 1985. – 368 с.
13. Оперативна хірургія і топографічна анатомія / [Кульчицький К.І., Ковальський П.М., Дітковський А.П. та ін.] за ред. К.І.Кульчицького. – Київ: Вища школа, 1994. – 464 с.
14. Островерхов Г.Е. Оперативная хирургия и топографическая анатомия / Островерхов Г.Е., Бомаш Ю.М., Лубоцкий Д.Н. – Москва: МИА, 2009. – 736 с. 23 15. Островерхов Г.Е. Оперативная хирургия и топографическая анатомия: Учебник / Г.Е.Островерхов, Д.Н.Лубоцкий, Ю.М.Бомаш / Под ред. Г. Е. Островерхова. – М.: Медицина, 1972. – 712 с.
16. Сергиенко В.И. Топографическая анатомия и оперативная хирургия. / Сергиенко В.И., Петросян Э.А., Фраучи И.В.; под ред. Ю.М.Лопухина - Москва: ГЭОТАР-МЕД, 2001. – 832 с.
17. Черенько М.П. Заболевания и повреждения шеи. – К.: Здоров'я, 1984. – 168 с.
18. Bernard C. Illustrated Manual of Operative Surgery and Surgical Anatomy. – 1991.
19. Pemberton L.B. Workbook of Surgical Anatomy. – 1990.
20. Gliedman M.L. Atlas of Surgical Techniques. – New York etc., McGraw – Hill.- 1990.
21. Sabiston D.C. Atlas of General Surgery. - Philadelphia etc., Saunders.- 1994.
22. Chassin J.L. Operative Strategy in General Surgery. New York etc., Springer. – 1994.
23. Tsyhykalo O.V. Topographical anatomy and operative surgery; textbook for english-speaking foreign students Вінниця, 2004.

Допоміжна

24. Бурих М.П. Топографічний підхід до вивчення тіла людини. – Харків, 2005. – 30 с.
25. Оперативна хірургія та топографічна анатомія: Навчально-методичний посібник. Практичні заняття. Для медичних факультетів / Ковальський М.П., Костюк Г.Я., Півторак В.І., Кобзар О.Б., Гунько П.М. – Вінниця: ПП —Видавництво —Тезис, 2004. – 310 с.
26. Кульчицкий К.И., Скрипников Н.С. и др. Практикум по оперативной хирургии и топографической анатомии для студентов Лечебного факультета. Полтава , 1-е и 2-е изд. Полтава , 1988, 1991.
27. Кульчицкий К.И., Круцяк В.Н., Скрипников Н.С. и др. Практикум по оперативной хирургии и топографической анатомии для студентов педиатрического факультета, - Черновцы, 1990. 24
28. Скрипников М.С., Білич А.М., Проніна О.М., Шепітько В.І., Данильченко С.І., Хилько Ю.К.. Практикум з оперативної хірургії та топографічної анатомії для

студентів медичних факультетів медичних вузів України. Полтава, 1997. – Ч.І, ІІ, ІІІ - 498 с.

29. Ковальський М.П., Кобзар О.Б. Навчально-методичні матеріали для підготовки до підсумкового контролю знань і вмінь на кафедрі оперативної хірургії і топографічної анатомії (для студентів медичного факультету). - К., Стилос,1999-2004. – Видання 1-5. - 79 с.

30. Попов А.Г., Красницький В.К., Горovenko В.И. Учебное пособие «Тестовые задачи» по курсу оперативной хирургии и топографической анатомии. Одеса, 2004 – 120 с.

31. Кованов В.В., Т.И.Аникина, И.А.Сычеников. Курс лекций по оперативной хирургии и топографической анатомии. М., 1972.

32. Кульчицкий К.И.. Лекции по оперативной хирургии и топографической анатомии. Киев-Полтава , 1992.

33. Ковальський М.П., Г.Я. Костюк, В.І. Півторак, О.Б. Кобзар Оперативна хірургія і топографічна анатомія (методичні розробки до практичних занять для медичного факультету) Вінниця, 2004 р.

Інформаційні ресурси

1. http://anatomy.med.sumdu.edu.ua/files/oper_hirurgiy/metod_rozrobki/1_semestr/1.pdf
2. http://anatomy.med.sumdu.edu.ua/files/oper_hirurgiy/metod_rozrobki/1_semestr/4.pdf
3. http://anatomy.med.sumdu.edu.ua/files/oper_hirurgiy/metod_rozrobki/1_semestr/2.pdf
4. http://anatomy.med.sumdu.edu.ua/files/oper_hirurgiy/metod_rozrobki/1_semestr/3.pdf
5. http://anatomy.med.sumdu.edu.ua/files/oper_hirurgiy/metod_rozrobki/1_semestr/5.pdf
6. http://anatomy.med.sumdu.edu.ua/files/oper_hirurgiy/metod_rozrobki/2_semestr/1.pdf
7. http://anatomy.med.sumdu.edu.ua/files/oper_hirurgiy/metod_rozrobki/2_semestr/2.pdf
8. http://anatomy.med.sumdu.edu.ua/files/oper_hirurgiy/metod_rozrobki/2_semestr/3.pdf
9. http://anatomy.med.sumdu.edu.ua/files/anatomy/literatura_stud/Anatomi_golovi.pdf
10. http://anatomy.med.sumdu.edu.ua/files/anatomy/literatura_stud/Anatomi_shei.pdf
11. http://anatomy.med.sumdu.edu.ua/files/anatomy/literatura_stud/Anatomi_zhivota.pdf
12. http://anatomy.med.sumdu.edu.ua/files/anatomy/literatura_stud/Anatomi_kincivok.pdf
13. http://anatomy.med.sumdu.edu.ua/files/anatomy/literatura_stud/Anatomi_grud_kletki.pdf